

พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา Development of Cultural Tourism in the Community of Tha Hin, Sathing Phra District, Songkhla Province

เกตวดี หมดเด็น^{1*} (Ketwadee Madden)^{1*}

ปนัดดา ศิริพานิช² (Panatda Siriphanich)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลท่าหิน อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจาก ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกชุมชนรวม 15 คน นำข้อมูลที่ได้มาจัดกลุ่ม ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา แบ่งได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ระดับที่ 2 การท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ระดับที่ 3 การพัฒนาสินค้าชุมชน และระดับที่ 4 แหล่งเรียนรู้ หนองนา เล นอกจากนี้ชุมชนตำบลท่าหินสามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและวิถีทางวัฒนธรรมได้และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ : พัฒนาการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ชุมชนท่าหิน

^{1*} อาจารย์ ดร., หลักสูตรการจัดการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000 อีเมล : katty_c5@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., หลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่องานบริการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000 อีเมล : panasan77@yahoo.com

^{1*} Lecturer, Dr., Tourism Management Program. Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail : katty_c5@hotmail.com

² Asst. Prof. Dr., English for Service Sectors, Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, 90000, Thailand, E-mail : panasan77@yahoo.com

* Corresponding author : E-mail address : katty_c5@hotmail.com

Received : January 31, 2022; Revised : February 28, 2022; Accepted : March 11, 2020

Abstract

The purpose of this research was to study the development of cultural tourism in the community of Tha Hin, Sathing Phra district, Songkhla province by using qualitative research methods. Data were collected from community leaders, people in the community and leaders in community tourism management, and 15 informants were interviewed. The data were divided into groups, interpreted, created conclusions and presented with descriptive and analytical methods. The results showed that the development of community Tha Hin, Sathing Phra District, Songkhla province can be divided into 4 levels : level 1 economic necessity, level 2 tourism and conservation, level 3 community product development and level 4 Node Na Le learning center. Moreover, Tha Hin community can be developed into a strong community with tourist attractions, community products and culture. The community can increase the number of tourists by cooperation from all relevant sectors which will lead to the development of cultural tourism with quality and sustainability.

Keywords : Tourism development, Cultural tourism, Tha Hin community

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง มีผลทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลได้กำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมพัฒนาให้ประเทศไทย เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับโลกที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะและของเสียเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองที่มีศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยว

เชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและนันทนาการ การท่องเที่ยวเรือสำราญ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน (ประยูร จันทรีโอชา, 2562)

วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือน เพื่อสัมผัสวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ หลายประเทศได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ จึงได้นำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา, 2561) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของท้องถิ่นและการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เนื่องจากการท่องเที่ยวอาศัยวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและในขณะเดียวกันท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้รับประโยชน์ในแง่รายได้ การจ้างงาน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (วรัญญ์ แก้วกัลยา และจิรัช ศิริศิริรัมย์, 2560) ในประเทศไทยกระแสการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้แต่ละจังหวัดของประเทศไทยต่างมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนได้อย่างชัดเจน การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมของชุมชน นอกจากจะเป็นการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจแล้วยังเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ และวางแผนทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนของตนมากขึ้นด้วยอีกทางหนึ่ง จากแผนยุทธศาสตร์ชาติตั้งแต่ปี 2561-2580 มีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก โดยในปี 2562 ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการพัฒนาสินค้าและบริการด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) ซึ่งหน่วยงานทุกภาคส่วนได้ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษาและชุมชน ซึ่งจะสามารถพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและรองรับนักท่องเที่ยวได้

ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวและมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกับธรรมชาติ สังคมและวิถีของชุมชน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่งมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาเยี่ยมชมได้ แต่ยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่นำไปสู่การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาศักยภาพหรือการวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรม

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำหนดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555) การทำความเข้าใจความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรวมถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบที่สำคัญรวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมจะช่วยให้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมีวิธิต่างที่ชัดเจน ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นมรดกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้สถานที่แห่งนั้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวประเภทนี้ไว้อย่างกว้างขวาง McIntosh และ Goeldner (1986) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อไปศึกษามรดกและประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมต่างถิ่น ในแง่ของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่มุมที่มองว่าเป็นการศึกษานั้นสอดคล้องกับนิยามความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ World Tourism Organization (2017) ที่ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้และค้นหาประสบการณ์ โดยวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้และไม่สามารถจับต้องได้ ทั้งนี้นิยามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการศึกษาในประเทศไทยในแง่ที่เป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ เช่น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) ซึ่งได้ให้แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว ผ่านผู้คนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ขุนารถ รัตนสูงค์ชัย (2554) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงจูงใจให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง เพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น รูปแบบกิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ผลงานสร้างสรรค์และผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนจะต้องมีความเข้าใจและเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อให้เกิดมิตรภาพและท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับกาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และ ศรันยา แสงลี้มสุวรรณ (2555) ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะเน้นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมแต่ละยุคสมัยได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เทศกาลและสินค้าพื้นเมือง นอกจากนี้ แก้วตา ผิวพรรณ และคณะ (2561) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในทำนองเดียวกันว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น

การท่องเที่ยว เพื่อศึกษาสิ่งทีแสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีวิถีการ ดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความ เจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึง คนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการหลายท่านที่อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่ของการชื่นชมความงดงามของศิลปวัฒนธรรมและเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ อาทิเช่น Richards (2018) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความสนใจหรือความตั้งใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น นอกจากนี้บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึง การเดินทางของผู้คนจากสถานที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับความงดงามทางด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและซาบซึ้งในท้องถิ่นนั้น และจะต้องเกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด กล่าวโดยสรุปคือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่สะท้อนภาพของสังคมแต่ละยุคสมัยเพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นหรือเพื่อชื่นชมกับความงดงามทางด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น

2. ลักษณะและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดจากแนวคิดของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการ 4 ประการ คือ 1) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าชม 2) เป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

ทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง 3) เป็นการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้แก่
นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และ 4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพ
ในวัฒนธรรมของชุมชนตนเองและชุมชนอื่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับ
ประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีโดยยึดหลักการอนุรักษ์
ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อที่จะสามารถสืบทอดถึงอนุชน
รุ่นหลังได้ ทั้งนี้ยังต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
โดยยึดหลักว่าต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด ต้องคงไว้
ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักว่าต้องเป็นจุดดึงดูด
นักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
อันหลากหลายให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับ
ความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์
ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและ
ได้รับผลประโยชน์ มีตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์
อย่างแท้จริง โดยให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับ
ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่
แหล่งท่องเที่ยวเองต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยว
เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้
ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกแต่จำนวนนักท่องเที่ยวต้องไม่เกินขีดความสามารถ
รองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว
อยู่เสมอต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและ
ทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

ECTARC (1989) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
โดยพิจารณาจากทรัพยากรที่เกี่ยวข้องและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม และได้จำแนกทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มี
เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยสิ่งดึงดูดใจ 8 ประการ คือ 1) แหล่งโบราณคดี

และพิพิธภัณฑ์ 2) สถาปัตยกรรมเก่าแก่ (สิ่งปลูกสร้าง อาคารที่มีชื่อเสียง ซากปรักหักพัง)
 3) ศิลปะ ประติมากรรม หัตถกรรม ภาพวาด เทศกาลและประเพณี 4) ดนตรีและ
 การเต้นรำ (พื้นบ้าน คลาสสิก ร่วมสมัย) 5) การแสดง (ภาพยนตร์ ละคร มหรสพ)
 6) ภาษาและวรรณกรรม 7) พิธีกรรมทางศาสนา และ 8) วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ
 วัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมย่อย

นอกจากนี้ (Mousavi, Doratli, & Moradiahari (2016) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับ
 แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการศึกษา
 สิ่งแวดล้อมโดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยว
 ทางวัฒนธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่
 ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการ
 ธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและได้ผลตอบแทน
 ในรูปแบบกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต้องมีความรู้เกี่ยวกับ
 สิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
 มีการคำนึงถึงตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทาง
 เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้
 และได้ประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ และช่วยอนุรักษ์
 ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการตลาดท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึง
 การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมี
 ส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับ
 ผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และยกระดับคุณภาพชีวิต
 ของคนในชุมชนท้องถิ่นโดยคำนึงถึงการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยว
 แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากร
 ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรักและหวงแหน
 ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3. นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้อธิบายเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะสร้างสัมพันธภาพและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่ใฝ่รู้เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยวเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เป็นผู้ที่ดีเด่น ช่างสังเกตและแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องการความปลอดภัยในการเดินทาง มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

Bywater (1993) ได้พยายามอธิบายความแตกต่างของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยได้แยกประเภทของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวตามความสนใจทางวัฒนธรรม (Culturally Interested) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจทั่วไปด้านวัฒนธรรม ซึ่งจะใช้เวลาในการท่องเที่ยวน้อยและจะเป็นการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าการพักอาศัย 2) นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อหาประสบการณ์เฉพาะทางด้านวัฒนธรรม มีความสนใจที่จะศึกษา เรียนรู้และมีพฤติกรรมพักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นเวลานาน และ 3) นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ถูกดึงดูดใจด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก นักท่องเที่ยวประเภทนี้จะพักอาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาเพื่อหาประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม และมีโอกาสที่จะกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

ต่อมาจากการศึกษาของ McKercher and Cros (2002) ได้แยกประเภทและลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้เป็น 5 กลุ่มที่แตกต่างออกไป ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายทางวัฒนธรรม (The purposeful cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นประจำ และแสวงหาประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น 2) นักท่องเที่ยวที่ต้องการเยี่ยมชมวัฒนธรรม (The sightseeing culture tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นประจำ แต่ไม่ได้แสวงหาประสบการณ์จากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ลึกซึ้งกว่าเดิม 3) นักท่องเที่ยวที่บังเอิญพบวัฒนธรรม (The serendipitous cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่หลังจากที่ได้ท่องเที่ยวแล้ว จะได้

รับประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง 4) นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (The casual cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายลำดับท้ายๆ ได้ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้างเล็กน้อย และต้องการประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพียงผิวเผิน และ 5) นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบไม่ได้ตั้งใจ (The incidental cultural tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ก็มีประสบการณ์และโอกาสได้ร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้าง ดังนั้นการแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวและลักษณะเฉพาะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้เช่นเดิม

4. ชุมชนทำหิน

ชุมชนทำหินเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอสทิงพระ 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งหมด 17 ตารางเมตร คิดเป็นเนื้อที่จำนวน 10,652 ไร่ ทิศตะวันออกเป็นพื้นที่นายาวจากทิศเหนือจดทิศใต้ ใช้ทำการเกษตร มีพืชเศรษฐกิจคือตาลโตนดจำนวน 300,000 ต้น ทุ่งออกอยู่บริเวณคันนา สภาพดินเป็นดินเหนียวทางทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ราบต่ำมีน้ำท่วมขังตลอดทั้งปี เป็นทุ่งหญ้าที่ใช้เลี้ยงสัตว์ ทิศเหนือจดตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ ทิศใต้จดตำบลบางเขียด อำเภอลำพูน ทิศตะวันออกจดตำบลบ่อแดง ตำบลบ่อदान ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ ทิศตะวันตกจดทะเลสาบสงขลา ชุมชนแห่งนี้ยังคงมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ความอุดมสมบูรณ์ของดินแดนที่ได้ชื่อว่าเป็น “อู่น้ำ” ของคนสงขลา (ชัยรัตน์ จุสปาโล, 2564) คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี พื้นฐานการดำรงชีวิตของแต่ละครอบครัวตั้งอยู่บนความพอมีพอกินและพอใช้ สำหรับอาหารก็หาได้จากในชุมชน ปลูกข้าวกินเอง หากับข้าวจากการประมงจับกุ้ง หอย ปู ปลา ส่วนผักและผลไม้ก็ได้รับการทำการเกษตรเอง ซึ่งทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตัวเองได้ในความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร การดำรงชีวิตเหล่านี้ได้สืบทอดต่อกันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (เศวตฉัตร นาคะชาติ และคณะ, 2559)

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศเป็นไปอย่างแพร่หลาย การศึกษาภายในประเทศพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่มุมที่หลากหลาย งานวิจัยที่ศึกษาในแง่ของการศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวหรือพัฒนาการของสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ชัยศนันท์ สมปัญญาธิวงศ์ และเอื้องไพร วัลลภาศัย (2559) ศึกษาความพร้อมของการรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านตูปค้อ ตำบลกกสะทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง มีความสวยงามตามท้องถิ่น และภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าชุมชนมีวัฒนธรรมที่สวยงามเหมาะสมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษา แต่ยังคงขาดการให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อสามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ในอนาคต นอกจากนี้ สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอมะนัง จังหวัดอุทัยธานี พบว่าอำเภอมะนัง จังหวัดอุทัยธานี มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและสามารถรักษาความดั้งเดิมได้เป็นอย่างดี แต่ทว่ายังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ประกอบกับพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มมีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ควรมีการส่งเสริมสินค้า OTOP และงานประเพณีที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่นเพื่อสร้างจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยวและเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยส่วนหนึ่งที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ อาทิเช่น ประพัทธ์ชัย ไชยนอก (2554) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง มีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และสถานที่สำคัญ ทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่เก่าแก่สืบต่อกันมา 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งบริการขั้นพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ด้านที่พัก ร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีตำรวจ

สถานบริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค ระบบคมนาคมขนส่ง การรักษาความปลอดภัยส่วนใหญ่ มีเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านการเข้าถึงระบบการคมนาคมขนส่ง เพื่อเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีเพียงพอแก่ความต้องการของนักท่องเที่ยว และเส้นทางส่วนใหญ่มีความปลอดภัยกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่าเขตพื้นที่ชุมชนท่ามะโอ จังหวัดลำปาง มีศักยภาพของพื้นที่ในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนท่ามะโอมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชน อีกทั้งยังมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะชุมชนท่ามะโอเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่โบราณของจังหวัดลำปาง ซึ่งมีโบราณสถานหลายแห่ง และมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ มีความพร้อมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปในอนาคตได้ แต่จะต้องมีการจัดสรรบุคลากรและต้องหาหน่วยงานในการรับผิดชอบ และส่งเสริมในเรื่องต่างๆ อย่างจริงจัง นอกจากนี้กรมศิลปากร ชนະລືທິ และ นรินทร์ สังข์รักษา (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนมีความพร้อมสำหรับการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาจากการร่วมมือของไตรภาคี ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น โดยคำนึงถึง อัตลักษณ์ของชุมชน แต่ทั้งนี้ก็ยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่ เจตน์สฤษฎี สังขพันธ์ และคณะ (2558) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิถีโหนด-นา-เล ผ่านศูนย์เรียนรู้ชุมชนท่าหิน อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า มีการรวมกลุ่มทำแผนชุมชนของตำบลท่าหิน เมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยมีกลุ่มดอกไม้จันทร์เป็นแกนนำตั้งวงปรึกษาหารือถึงสภาพปัญหาของชุมชนและแนวทางแก้ไข ผลของกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้แกนนำและคณะทำงาน

แผนที่มาจากหลากหลายหน่วยงานเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนและเยาวชน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีไหนด-นา-เล ซึ่งอยู่ภายใต้ศูนย์เรียนรู้ของชุมชนตำบลท่าหิน จัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม การแปรรูปผลผลิตจากตาลโตนด และการตลาด ซึ่งการจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิถีไหนด-นา-เล ของชุมชน ในทำนองเดียวกันนี้ ชุณษิตา นาคภพ (2561) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะไทย อำเภอยะรัง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ตำบลเกาะไทยมีแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อย่างไรก็ตามควรพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยโครงการมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์และโครงการสร้างอัตลักษณ์ ส่วนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมคือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน นอกจากนี้ แก้วตา ผิวพรรณ และคณะ (2561) ได้ศึกษาการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความร่วมมือในการรองรับการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนโดยเก็บข้อมูลจากชุมชน 5 แห่ง ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีความเข้มแข็งด้านสังคมค่อนข้างมาก แต่ยังขาดความเชื่อมโยงในการร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการ ชุมชน และภาครัฐ ชุมชนมีความได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์ที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แต่มีปัญหาและอุปสรรคคือการแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวมีแนวโน้มสูงขึ้น ในขณะที่ สโรชา อมรพงษ์มงคล (2561) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเลือกศึกษากับสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งมีการบริหารจัดการโดยเป็นธุรกิจครอบครัวกรณีศึกษาเมืองมัลลิกา ร.ศ. 124 จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการจัดการของเมืองมัลลิกามีข้อเด่นด้านการจัดการองค์กรและการควบคุม แต่ยังขาดการจัดการด้านการวางแผนและการเป็นผู้นำอย่างไรก็ตามในเรื่องของการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้พบว่ามีกระบวนการสร้างสรรค์มาใช้มากแต่คำนึงถึงความจริงแท้น้อย

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ Richards (2018) ได้กล่าวถึงภาพรวมของการศึกษาและวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า องค์การท่องเที่ยวโลกยืนยันว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญหลักของการบริโภคในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในระดับนานาชาติคิดเป็นร้อยละ 36 ของนักท่องเที่ยว

ที่เดินทางมาท่องเที่ยว รวมทั้งการเติบโตของการวิจัยด้านนี้ก็เป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเกี่ยวกับการบริโภคในเชิงวัฒนธรรม แรงบันดาลใจในเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มานุษยวิทยา และความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น โดยมีงานวิจัยส่วนหนึ่งที่ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น Stratan et al (2015) ได้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสาธารณรัฐมอลโดวา พบว่ามีหลายปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การขาดการจัดการที่ดีทำให้ส่งผลกระทบด้านลบต่อมรดกทางวัฒนธรรม และอีกปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น ซึ่งข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือต้องมีกระบวนการและนวัตกรรมในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ในทำนองเดียวกัน Pudaruth (2018) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสาธารณรัฐมอริเชียสว่ามีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแง่ของการแข่งขันและสร้างจุดดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว ทว่ายังไม่ค่อยมีความก้าวหน้าในการพัฒนาเท่าใดนักในด้านความหลากหลายของภาคส่วนต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะช่วยให้มีการรวมกันของศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเป็นข้อดีแต่ยังขาดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวโดยสรุปคือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะประสบความสำเร็จนอกจากจะมีการบริหารจัดการที่ดีแล้ว ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนนั่นเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล การศึกษานี้คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชน ผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกชุมชนรวม 15 คน

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นอธิบายปรากฏการณ์ในสังคม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกต (Observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วยคำถามด้านการพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนทำหินอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ซึ่งได้ประสานงานผ่านหัวหน้ากลุ่มชุมชนทำหิน เพื่อติดต่อขอสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มเป็นจำนวน 4 ครั้ง โดยใช้เวลา 1 เดือน ในการรวบรวมข้อมูล ในระหว่างที่สัมภาษณ์มีการบันทึกเสียงและจดบันทึก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

4. วิธีการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต นำมาจัดหมวดหมู่ให้ตรงกับประเด็นที่ศึกษาและสรุปประเด็นต่าง ๆ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาวิเคราะห์ประเด็นที่คล้ายคลึงกันและมีทิศทางเดียวกัน นำมาจัดกลุ่มและนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาเชิงบรรยายและวิเคราะห์และจัดทำข้อสรุปให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า พัฒนาการของชุมชนทำหินในการสืบทอดวิถี โหนด นา เล สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ 1) ช่วงเวลาจากดอกไม้จันทน์ถึงการทำน้ำตาลโตนด 2) ช่วงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี โหนด นา เล 3) ช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม และ 4) ช่วงกำเนิดศูนย์เรียนรู้วิถี โหนด นา เล โดยมีรายละเอียดของพัฒนาการแต่ละช่วง ดังนี้

1) ช่วงเวลาจากดอกไม้จันทน์ถึงการทำน้ำตาลโตนด (ปี พ.ศ. 2541 – 2543)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 1 เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนโดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ชุมชนเกิดการรวมตัวและก่อตั้งกลุ่มจัดทำดอกไม้จันทน์และการทำน้ำตาลโตนด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในช่วงที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาฟองสบู่แตก ทำให้ทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะคนในชุมชนตำบลทำหินที่ต้องว่างงาน หลายครัวเรือนรับจ้างก่อสร้างและไม่ได้รับค่าแรง ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทรัพยากรในทะเลมีลดจำนวนลง ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ปัญหาเงินทุนหมุนเวียน ในขณะเดียวกัน

คนในชุมชนก็เริ่มหันหน้าเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อทำงานรับจ้างหารายได้เลี้ยงครอบครัว จนกระทั่งอาชีพดั้งเดิมไป เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนก่อหนี้สินกันมากขึ้น นอกจากนี้เกิดปัญหาแตกความสามัคคี เยาวชนในชุมชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอยู่ดั้งเดิมค่อยๆ เลือนหายไป เป็นต้น ดังนั้นทางชุมชน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ริเริ่มการริเริ่มก่อตั้งกลุ่มจัดทำดอกไม้จันทน์โดยมี นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว เป็นแกนนำกลุ่มคนสำคัญของชุมชนตำบลท่าหิน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุนสร้างเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก ให้มีงานทำ มีรายได้เสริม สร้างความสามัคคีในกลุ่มสตรี โดยเริ่มตั้งกลุ่มเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 โดยใช้บ้านเลขที่ 57 หมู่ 6 ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาเป็นสถานที่รวมกลุ่ม โดยในครั้งแรกได้นำสมาชิก 3-4 คนไปดูงาน ที่กลุ่มกระดังงา และมีศูนย์ฝึกอาชีพสตรีภาคใต้มาสอนการจัดดอกไม้และการทำ ดอกไม้จันทน์ที่ศาลาประชาคมอำเภอสทิงพระ มีการระดมทุนโดยสมาชิก 3 คน คือ นางภา มากชูชิต นางวัลภา คงพรหม และนางถัน บุญนา เป็นจำนวนเงิน 6,000 บาท เพื่อลงทุนซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำดอกไม้จันทน์ ซึ่งสมาชิกได้ตกลงกันให้วัน พุธที่สิบดี และวันศุกร์ เวลา 10.00 - 15.00 น. ของทุกสัปดาห์ เป็นวันที่สมาชิกต้อง มาพร้อมกันและร่วมทำงานด้วยกัน โดยมีการจัดสวัสดิการให้สมาชิกในกลุ่มจะได้รับ เงินปันผลในแต่ละงวดและหากสมาชิกในกลุ่มถึงแก่กรรมจะได้โลงแอร์พร้อมดอกไม้ จันทน์ 1 ชุดฟรี โดยจะมีการประชุมสมาชิกทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง พร้อมเงินปันผล แต่การทำดอกไม้จันทน์ก็ได้ปิดตัวลง เพราะการทำดอกไม้จันทน์มีมากเกินไป เกินความต้องการของตลาด จึงได้เปลี่ยนมาเป็นการทำน้ำตาลโตนดขึ้นแทนในปี 2542 เพราะตาลโตนดเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ใน จังหวัดสงขลาที่มีจำนวนมาก ประชาชนบริเวณแถบนี้ได้นำตาลโตนดมาใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ยอดของตาลโตนดจนถึงรากของตาลโตนด โดยการแปรรูปน้ำตาลโตนด ให้เป็นน้ำตาลแว่น น้ำตาลโตนดผง และน้ำตาลหมักด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และ นำน้ำตาลโตนดมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร เพื่อช่วยในเรื่องสุขภาพและ บรรเทาโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง (พูนทรัพย์ ชูแก้ว, 2562) หลังจากที่ รวมกลุ่มกันเองแล้วมีความเข้มแข็งขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนตลอดจนภาคการศึกษาเข้ามาเยี่ยมชมกิจกรรม พร้อมทั้งให้คำแนะนำ

จนได้อัตลักษณ์ของตนเองเรียกว่า โหนด นา เล ขึ้นเพื่ออนุรักษ์วิถีดั้งเดิมเอาไว้ ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนต้นแบบในแถบคาบสมุทรมหานคร

2) ช่วงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี โหนด นา เล (ปี พ.ศ. 2544 – 2551)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 2 มีปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาการในช่วงนี้ เริ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเข้าให้ความรู้ สนับสนุนด้านการวิจัย และอื่น ๆ โดยพัฒนาการในช่วงที่ 2 นี้ ชุมชนมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ จำนวน 8 กลุ่ม และมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การจัดอบรมยุวชนรักษ์ โหนด นา เล 2) โครงการดูแลและฟื้นฟูทะเลสาบ และ 3) การจัดแนวเขตอนุรักษ์ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การริเริ่มเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วิถีโหนด นา เล ขึ้น เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมีการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามวิถีของชุมชนแบบดั้งเดิม ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ 1) วิถีโหนด - ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกต้นตาลโตนด การเก็บเกี่ยวตาลโตนด การแปรรูปตาลโตนด รวมทั้งการอนุรักษ์ต้นตาลโตนด 2) วิถีนา - ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวนา การเพาะปลูกข้าวโดยไม่พึ่งสารเคมี การเก็บเกี่ยวข้าวและการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวพื้นเมือง และ 3) วิถีเล - ได้เรียนรู้วิถีชาวประมงในลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลา การออกทะเลหาปลาในทะเลที่เป็นระบบนิเวศผสมผสานหรือทะเลสาบที่มีทั้ง น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย การดูแล ฟื้นฟูและการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ กรมชลประทานสนับสนุนเครื่องสูบน้ำ การศึกษาโรงเรียน (กศน.) สนับสนุนอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ย อบรมอาชีพ การแปรรูปตาลโตนด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สนับสนุนการทำวิจัยด้านแผนการตลาด มหาวิทยาลัยทักษิณ สนับสนุนการทำวิจัยด้านตาลโตนด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการทำแผนที่ท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยว เป็นต้น ปัจจุบันชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านท่าหินมีสมาชิกทั้งหมด 75 คน มีกรรมการกลุ่ม 22 คน โดยแยกเป็นกลุ่มดังนี้ (เจตน์สุฤทธิ์ สังขพันธ์ และคณะ, 2562) กลุ่มตาลโตนด กลุ่มทำนาเกษตรอินทรีย์ กลุ่มประมงอาสา กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ และอาหารในชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์

กลุ่มนำเที่ยวท้องถิ่น กลุ่มรักษาความปลอดภัย ทางกลุ่มได้มีการจัดสรรผลกำไร โดยการหักเข้ากลุ่มร้อยละ 5 ส่วนที่เหลือก็จัดสรรให้กับสมาชิกและคนที่ทำงานตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมยุวชนรักษ์โนนด นา เล ในช่วงปิดเทอม เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในชุมชน สามารถถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชนของตัวเองให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้ฟังได้ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด โดยมีกรรมการกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นพี่เลี้ยงให้ข้อมูลเกี่ยวกับโนนด นา เล โดยเริ่มต้นด้วยการบรรยายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนตำบลท่าหิน รวมทั้งแนะนำสถานที่ที่มีความสำคัญ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมปล่อยปลา เป็นต้น ปัจจุบันท้องถิ่นได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้วิถีธรรมชาติที่สำคัญแห่งหนึ่ง และสามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีโครงการดูแลและฟื้นฟูทะเลสาบ โดยการจัดการแนวเขตอนุรักษ์ปล่อยพันธ์สัตว์น้ำ เนื่องจากปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ทะเลสาบตื้นเขิน ทำให้มีการรวมกลุ่มของประมงอาสาตำบลท่าหินขึ้น โดยมีการประชุมแลกเปลี่ยนปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกับหน่วยงานประมงจังหวัด เพื่อหาทางเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลสาบสงขลา เช่น การกำหนดการใช้ตาอวน การปล่อยพันธ์สัตว์น้ำและดูแลแนวเขตอนุรักษ์ การปลูกหญ้าแฝก การเก็บขยะในทะเลสาบสงขลา การปลูกป่าชายเลนเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การขุดลอกคลองโดยไม่ทำลายป่าชายคลอง เป็นต้น ซึ่งมีหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งที่ชุมชนยังมีความต้องการอยู่เพื่อให้ชุมชนได้มีทรัพยากรไว้ดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต

3) ช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม (ปี พ.ศ. 2552 – 2555)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 3 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก สินค้าที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มีจำนวน 8 รายการ แบ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด 4 รายการ ผลิตภัณฑ์จากข้าว 2 รายการ และ ผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายจำนวน 2 รายการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนตำบลท่าหินมีจำนวนเพิ่มขึ้นหลายชนิด ผลิตภัณฑ์บางชนิดได้รับเลขที่ทะเบียนจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพิ่มรับรองคุณภาพของสินค้าแล้ว ได้แก่ สบู่ตาลโตนด สบู่ข้าว และสบู่สาหร่าย ผลิตภัณฑ์เหล่านี้ล้วนแต่นำทรัพยากรที่มีอยู่ชุมชนมาเป็นส่วนประกอบในการผลิต สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหลายหน่วยงานในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดของชุมชนตำบลท่าหิน ประกอบด้วย น้ำตาลโตนดผง (Organic Palmyra Sugar) สบู่ตาลโตนด (Palmyra Palm Soap) สบู่ข้าว (Rice Milk Soap) สบู่สาหร่าย (Seaweed Soap) โลชั่นตาลโตนด (Palmyra Palm Lotion) สครับข้าว (Rice Scrub) มาร์กสาหร่าย (Seaweed Mask) เซรั่มผิวหน้าตาลโตนด (Palmyra Anti-Wrinkle Serum) (กลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, 2562)

นอกจากนี้ยังมีน้ำมันสกัดจากตาลโตนด เพื่อใช้ประโยชน์ในการทดแทนเนื้อตาลสดอีกด้วย รวมทั้งมีการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าผ่าน Social network เช่น Facebook และ Line เป็นต้น การออกร้านจัดแสดงสินค้าและจำหน่ายสินค้าทำให้มีการสั่งซื้อและมียอดขายเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

4) ช่วงกำเนิดศูนย์เรียนรู้วิถี โหนด นา (ปี พ.ศ. 2556 – 2562)

พัฒนาการของชุมชนในช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เข้ามาจัดโครงการบริการวิชาการจำนวนทั้งสิ้น 9 โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การริเริ่ม“ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล” ตำบลท่าหินขึ้น และภาคการศึกษาจากคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ได้เข้ามาจัดทำโครงการบริการวิชาการเพื่อช่วยพัฒนาชุมชนตำบลท่าหินและส่งเสริมในหลากหลายสาขาวิชา ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2556)

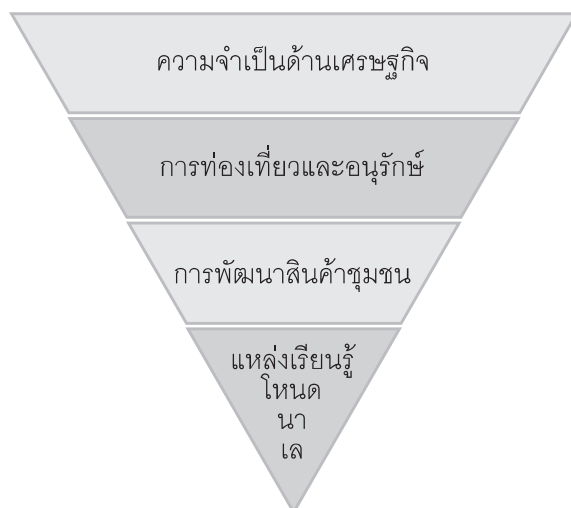
1) การผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อต้องการให้ผู้สอน

ในโรงเรียนวัดท่าหิน โรงเรียนวัดโพธิ์กลาง และโรงเรียนวัดห้วยลาด ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนตำบลท่าหิน มีความรู้และทักษะในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปไปใช้ด้านการเรียนการสอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเครื่องเล่นวิทยาศาสตร์ด้านอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้สาขาวิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม ในโรงเรียน ทำให้ครูสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ การงานอาชีพและการทำโครงการให้มีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนากระบวนการผลิตน้ำตาลจากตาลโตนด เพื่อแก้ไขปรับปรุงกระบวนการและวิธีการด้วยเทคนิควิศวกรรมอุตสาหกรรม เช่น การศึกษาการเคลื่อนไหวและเวลา การลดยุบรวมขั้นตอนการทำงาน การออกแบบเครื่องมือช่วยงาน และการวางระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลผลิตมากขึ้น และเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันเชิงธุรกิจและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น 4) การปรับปรุงแม่พิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์โหนด นา เล เพื่อออกแบบและผลิตแม่พิมพ์สำหรับผลิตภัณฑ์สบู่ให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งานและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด 5) การออกแบบและสร้างเครื่องทำน้ำตาลโตนดผง เพื่อนำมาช่วยในกระบวนการผลิตน้ำตาลโตนดผง ซึ่งสามารถเพิ่มกำลังการผลิตและลดเวลาในกระบวนการผลิตลงได้ 6) การอบรมเชิงปฏิบัติการทำข้าวเพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนและสนับสนุนให้เยาวชนในชุมชนสามารถขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น 7) การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตาลโตนดเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลท่าหิน โดยการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์จากตาลโตนดให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดปัจจุบัน สามารถสร้างความโดดเด่นเฉพาะตัวของสินค้าให้แก่ผู้บริโภค 8) การออกแบบและปรับปรุงเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ชุมชนตำบลท่าหิน เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค และช่วยส่งเสริมการทำธุรกิจออนไลน์ที่สามารถทำการซื้อขายและติดต่อสื่อสารกันผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และ 9) การพัฒนาเตาเผาถ่านชีวมวล เพื่อออกแบบและสร้างเตาเผาถ่านชีวมวลจากผลตาลโตนด เป็นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พืชรุกรานพืช

จากการที่หน่วยงานทางด้านภาคการศึกษาได้เข้ามาให้ความรู้และเติมเต็มในส่วนที่ชุมชนยังขาดอยู่ ทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสังคมในวงกว้าง ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันชุมชนตำบลท่าหิน นับเป็นชุมชนที่มีความก้าวหน้าทั้งในด้านการขายน้ำตาลโตนดผง การเป็นสถานที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความสนใจในวิถีไหนด นา เล นอกจากนี้ การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนตำบลท่าหิน โดยเฉพาะการชูวิถีชีวิตเฉพาะถิ่นและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของคนชุมชนมาเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาศึกษา เรียนรู้และเก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่มีคุณค่าในชุมชนด้วยตนเอง พร้อมทั้งช่วยสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนเกิดความภูมิใจและช่วยยกระดับฐานะของคนในชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ทางภาครัฐและภาคเอกชนได้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น เพื่อสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวต่างชาติได้เดินทางเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่นที่แตกต่างจากประเทศของตนเอง ต้องการสัมผัสประสบการณ์แบบจริงแท้ เลือกพัก เลือกซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนต่างชาติจะช่วยสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นได้เป็นอย่างมาก ซึ่งถือเป็นโอกาสสำคัญของชุมชนไทยที่จะได้เปิดบ้านต้อนรับเยาวชนทั่วโลกให้มาท่องเที่ยว ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว แต่กลุ่มนักท่องเที่ยวเยาวชนต่างชาติจะช่วยเผยแพร่ส่งต่อเรื่องราวของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่งดงามของไทยให้เป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก ช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนผู้เป็นเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมนั้น และก่อให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะอนุรักษ์สืบสานต่อไปอย่างยั่งยืน โดยชุมชนบ้านท่าหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลาเป็นหนึ่งในชุมชนนำร่องจาก 22 ชุมชนทั่วประเทศไทยที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว (สำนักข่าวอิศรา, 2562) ส่วนอนาคต เยาวชนรุ่นใหม่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กล่าวโดยสรุป คือ พัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนทำหินอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา แบ่งได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ ระดับที่ 2 การท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ระดับที่ 3 การพัฒนาสินค้าชุมชน และระดับที่ 4 แหล่งเรียนรู้ไหนด นา เล ตามกรอบแนวคิดในรูปที่ 1

รูปที่ 1 : กรอบแนวคิดพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปและอภิปรายผล

พัฒนาการของชุมชนในการสืบทอดวิถี ไหนด นา เล สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง คือ 1) ช่วงเวลาจากดอกไม้จันทน์ถึงการทำน้ำตาลโตนด เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน โดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักคือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ชุมชนเกิดการรวมตัวและก่อตั้งกลุ่มจัดทำดอกไม้จันทน์ และการทำน้ำตาลโตนด 2) ช่วงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี ไหนด นา เล ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ ปัจจัยด้านการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยพัฒนาการในช่วงนี้เริ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเข้าให้ความรู้ สนับสนุนด้านการวิจัย และอื่นๆ โดยพัฒนาการในช่วงที่ 2 นี้ ชุมชนมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ จำนวน 8 กลุ่ม และมีการจัดกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การจัดอบรมยุวชนรักษ์ ไหนด นา เล 2) โครงการดูแลและฟื้นฟูทะเลสาบ และ 3) การจัดแนวเขตอนุรักษ์ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ 3) ช่วงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม เป็นช่วงที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต่างๆ ในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก สินค้าที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มีจำนวน 8 รายการ แบ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด 4 รายการ ผลิตภัณฑ์จากข้าว

2 รายการ และ ผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายจำนวน 2 รายการ 4) ช่วงกำเนิดศูนย์เรียนรู้วิถี หนอง นา เล เป็นช่วงที่ชุมชนสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนทั้งในและนอกชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เข้ามาจัดโครงการบริการวิชาการจำนวนทั้งสิ้น 9 โครงการ

ในภาพรวมพัฒนาการการท่องเที่ยวของชุมชนท่าหินเป็นพัฒนาการที่คนในชุมชนเองเป็นผู้ริเริ่มในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ โดยที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานทางวัฒนธรรมที่มีส่วนช่วยผลักดันวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่เดิมให้ได้รับการเผยแพร่สู่วงกว้างมากขึ้น โดยวัฒนธรรมชุมชนถือเป็นรากฐานอันเข้มแข็งที่นำมาปรับใช้ให้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่นำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับใช้ เช่น กลุ่มทำน้ำตาลโตนด กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มแปรรูปอาหารในชุมชนและกลุ่มจักสาน เป็นต้น

จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของชุมชนตำบลท่าหินสามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์และวิถีทางวัฒนธรรมได้ และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจตน์สฤษฎี สังขพันธ์ และคณะ (2558) ที่ได้อธิบายว่า การจัดกิจกรรมฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม การแปรรูปผลผลิตตาลโตนด และการตลาด เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนท่าหิน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ที่พบว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีการจัดสรรทรัพยากรและจัดหาหน่วยงานในการรับผิดชอบและส่งเสริมในเรื่องต่างๆ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ชุมชน และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ หากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการพัฒนาและสนับสนุนอย่างจริงจัง ในพื้นที่ชุมชนตำบลท่าหิน อำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา พื้นที่นี้จะเป็นพื้นที่สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและสอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561 – 2564 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวในทุกมิติ ตลอดจนสร้างกลไกการทำงานด้วยเทคโนโลยีและระบบดิจิทัลที่ทันสมัย เพื่อมุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืน

ซึ่งจากพัฒนาการของชุมชนท่าหินจะเห็นได้ว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนคือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ ชุณษิตา นาคภพ (2561) ที่เห็นว่าการที่นักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมาของชุมชน รวมทั้งได้เรียนรู้วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณีของชุมชน รวมไปถึงการได้ซื้อผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยสร้างความประทับใจต่อการมาเยี่ยมชมอีกทั้งเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การจัดให้มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับคนในชุมชน การจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ชุมชนรวมทั้งการประชาสัมพันธ์ชุมชนท่าหินให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2. การจัดการสินค้าชุมชนในเรื่องของการตลาดยังไม่มีจัดการอย่างเป็นระบบ ดังนั้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาศึกษาอย่างจริงจังโดยการให้ความรู้ในเรื่องของการจัดการและชี้ช่องทางทางการตลาดที่มีความเป็นไปได้ให้แก่ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. (2562). **วิสาหกิจตาลโตนด โหนด นา เล**. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2562, จาก <https://www.bedo-community.com/index.php/home/community/37>.
- กาญจนา แสงลิมสุวรรณ และศรันยา แสงลิมสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. **วารสารนักบริหาร**, 32(4), 139-146.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). **ทิศทางการท่องเที่ยวไทยในปี 2562**. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2562, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-thailand-2562>.
- กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2561). แนวทางการพัฒนาแหล่ง

- ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอกระโนน จังหวัดสงขลา. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, 12(28), 163-176.
- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง, **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**, 6(1), 131-148.
- แก้วตา ผิวนพรรณ, สุทธิสินี ธีระธรรมสรณ์ และวินัย เชื้อมวราศาสตร์. (2561). การจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความร่วมมือในการรองรับการรวม กลุ่มประชาคมอาเซียน. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย**, 8(1), 27-33.
- เจตน์สฤษฎี สังขพันธ์, เกตติวา บุญปรากร, สุภาวดี ธรรมรัตน์ และนันทรัฐ สุริโย. (2558). **กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดวิถีโหนด-นา-เล ผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (รายงานวิจัย)**. ในการประชุมระดับชาติ การวิจัยสถาบันเพื่อการพัฒนา องค์การสู่ความเป็นเลิศ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยรัตน์ จุสปาโล. (2021). การประเมินศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านท่าหิน บริเวณ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 9(1), 73-86.
- ชัยศนันท์ สมปัญญาธิวงศ์ และเอื้องไพร วัลลภชัย (2559). การศึกษาความพร้อม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง บ้านตูปค้อ ตำบลกกสะทอน จังหวัดเลย. **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 2(3), 10-24.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชุนษิตา นาคภพ. (2561). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ มีส่วนร่วมของชุมชนเกษตรอำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์. **วารสาร วไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**, 8(2), 71-80.

- นุชนารถ รัตนสูงศักดิ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (รายงานวิจัย). ในการประชุมวิชาการระดับชาติ “มนุษยศาสตร์ใน ทศวรรษใหม่ : พลวัตแห่งองค์ความรู้กับพหุลักษณะทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนากองท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประพัทธ์ชัย ไชยนอก (2554). แนวทางการพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา (2562). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.thaigov.go.th/uploads/document/66/2019/07/pdf/Doc_20190725085640000000.pdf.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทย. (2556). โครงการบริการวิชาการเพื่อการพัฒนา วิถีไหนดี นา เล ณ ชุมชนบ้านท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา. สงขลา : ออโต้ปริ้น.
- วรัญญู แก้วกัลยา และจิรัชย์ ศิริศิริธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 13(2), 201-215.
- เศวตฉัตร นาคะชาติ, กรองกาญจน์ ถมแก้ว และอุบลรัตน์ นวลประกอบ. (2559). กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษา ชุมชนท่าหิน ตำบลท่าหิน อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทย.
- สโรชา อมรพงษ์มงคล. (2561). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติ ความจริงแท้และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา : เมืองมัลลิกา ร.ศ. 124 จังหวัดกาญจนบุรี (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.

- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). **การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี** (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- สำนักข่าวอิสรา. (2562). **ททท. เปิดตัว Thailand Village Academy โชว์ศักยภาพชุมชนวัฒนธรรมไทย**. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2562, จาก <https://www.isranews.org/isranews-pr-news/80277-isranews-80277.html>.
- Bywater, M. (1993). **The Market for Cultural Tourism in Europe. Travel and Tourism Analyst**, 6, 30-46.
- ECTARC. (1989). **Contribution to the drafting of a charter for cultural tourism**. European Centre for Traditional and Regional Cultures, Llangollen, Wales.
- McIntosh, R. & Goeldner C. (1986). **Tourism : principles, practices, philosophies** (6th ed.), New York : John Wiley & Sons, Inc.
- McKercher, B. & Cros, H. (2002). **Cultural tourism : the partnership between tourism and cultural heritage management**. New York : Haworth Hospitality Press.
- Mousavi, S. S., Doratli, N., Mousavi, S.N., & Moradiahari, F. (2016). **Defining cultural tourism**. International Conference on Civil, Architecture and Sustainable Development. London : UK.
- Pudaruth, S. K. (2018). **Cultural tourism in Mauritius : From rhetoric to reality**. Global Journal of Human- Social Science : Sociology & Culture. 18(3). 1-15.
- Richards, G. (2018). Cultural tourism : A review of recent research and trends. **Journal of Hospitality and Tourism Management**. 36 (September 2018). 12-21.
- Stratan, A., Perciun, R., & Gribincea, C. (2015). Identifying cultural tourism potentials in Republic of Moldova through cultural consumption among tourists. **Procedia- Social and Behavioral Sciences**. 188 (2015). 116-121.

UNWTO. (2017). **Definitions committee on tourism and competitiveness** (CTC). Retrieved 2 Jun 2019 from <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/ctcdefinitionsenweb.pdf>.

บุคลากรกรม

พูนทรัพย์ ชูแก้ว (ผู้ให้สัมภาษณ์). เกตวดี หมัดเด็น (ผู้สัมภาษณ์). ที่ตำบลท่าหิน
อำเภอสตงทงพระ จ้งหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562.